

Основна права грађана Босне и Херцеговине

Вриједи изговорена ријеч.

**Обраћање високог представника Валентина Инцка
на конференцији о националним мањинама
у организацији Европе за грађане
под покровитељством Европског парламента**

Трст, 26. април 2014.

Основна права грађана Босне и Херцеговине

Даме и господо,

Допустите да прво изразим захвалност онима који су организовали и подржали ову конференцију, укључујући Европски парламент, Институт Јосип Пангерц у Трсту и пројекат Европа за грађане.

Желио бих да се фокусирам на питање националних мањина у ширем контексту грађанства: шта грађанство значи у двадесет и првом вијеку и како реafirмисани осјећај грађанства може бити елемент у рјешавању значајних спољнополитичких и социјалних питања са којима се данас сусрећемо у Европи.

Покушаћу да овој дискусији додам и посебну перспективу мог искуства као високог представника за Босну и Херцеговину.

Та перспектива укључује динамику комплексног и континуираног међународног ангажмана на помоћи Босни и Херцеговини како би њен послеријатни опоравак дошао до краја.

Она такође укључује веома јасне грађанске квалитете које су уткане у ткиво босанског друштва – и у том смислу мислим да је корисно сјетити се да европске вриједности не проистичу само из ЕУ. Наиме, земље чланице и оне које теже чланству обогаћују

ЕУ вриједностима које доносе са собом.

У том смислу, Босна и Херцеговина доноси важне вриједности – укључујући традицију гостољубивости и солидарности међу сусједима. То може зазвучати чудно у свјетлу недавне прошлости – али земља у којој је настао страшни термин “етничко чишћење” такође има изузетну и вјековну културну и националну укључивост – и то може да буде конструктиван и динамичан елемент у двосмјерном процесу европске интеграције.

Вијековима, када су други дијелови континента били преплављени вјерском и идеолошком нетолеранцијом, Босна и Херцеговина била је мјесто гдје се цијенила различитост – то је историјски контекст у којем су, на примјер, Јевреји који су прогнани из Шпаније крајем петнаестог вијека нашли уточиште у Сарајеву.

И не говоримо о некој охолој или “великодушној” толеранцији. Говоримо о јасном и општеприхваћеном схватању да је различитост вриједност и да друштва успијевају управо због, а не упркос унутрашњим разликама, другим ријечима, да “други” не значи аутоматски “непријатељ”.

Почетком деведесетих грађани Босне и Херцеговине нису масовно одбацили толеранцију. Оно што се десило био је покушај мале мањине да стави тачку на вијекове заједничког суживота.

Тај покушај није успио, али је изазвао огромну штету.

Штета се не може у потпуности отклонити, али до значајног опоравка је ипак дошло.

Један елемент овог опоравка био је да се у политички и административни систем у Босни и Херцеговини уграде гаранције које штите интересе конститутивних народа.

Овај приступ очувао је мир скоро двије деценије и створио простор у којем је било могуће постићи значајан ниво материјалног опоравка.

Међутим, овај приступ исто тако у себи садржи и суштинску

контрадикцију јер Босна и Херцеговина не само да има три конститутивна народа: она такође има 17 националних мањина које не уживају иста права као три већ етаблирана конститутивна народа. Пресуда у предмету “Сејдић-Финци”, која је већ много година отворено политичко питање, то јасно показује – тј. да заштита интереса једне групе може подривати интересе других група, у овом случају националних мањина.

Како ријешити наоко нерјешиво?

Један приступ је направити такве промјене којима ће се мањине довести у исту политичку и административну раван као и конститутивни народи, али такође би се могло рећи да ће ово једноставно само даље ојачати ионако мањкаву стратегију фаворизовања интереса *група грађана* над интересима *грађана појединачно* – другим ријечима, давање гаранција за све већи број група ће сигурно резултирати сталном дискриминацијом неких појединаца.

Мислим да је овдје важно напоменути да националне мањине нису једина врста мањина. Има грађана који су у мањини због своје вјерске или политичке припадности; такође има грађана који су у мањини због своје сексуалне оријентације и других сличних случајева.

Баш као у босанском сценарију, заштита интереса конститутивних народа може значити деградирање интереса националних мањина, заштита интереса једне националне мањине може ићи против интереса друге мањине.

Алтернативни приступ је развијање и промовисање модерног европског концепта грађанства, имајући при томе у виду конкретна осјетљива питања заједница које могу постојати у одређеним друштвима.

Често кажем да ако говорите о спољној политици Европске уније, морате говорити о постизању консензуса између 28 различитих спољних политика.

Али, ако говорите о европским вриједностима, онда стварно

можете почети говорити о договору о основним принципима.

У самом средишту ових вриједности идеја је грађанства као недјеливог и апсолутног. Један грађанин има иста права као други грађанин; сви грађани уживају исту заштиту према закону, заштиту од других грађана и заштиту од оних који су на власти. Грађани имају јасно и неопозиво право да говоре и дјелују слободно, да воде посао, право на властиту имовину, право да путују и практикују вјеру која им одговара – једини услов је да њихове ријечи или активности не смију ограничити слободу других грађана.

Уколико унаприједимо и промовишемо концепт грађанства и интересе грађана, мања је вјероватноћа да ћемо се суочити са ситуацијама у којима предности једне групе, једне заједнице, једног конститутивног народа, једне мањине дјелују као фактор узајамне искључивости и иду на штету друге групе, друге заједнице, другог конститутивног народа или мањине.

И то је један од разлога због чега је дугогодишња традиција и прихватање свих – без разлике – у БиХ тако значајна јер је апсолутно конзистентна с модерним европским концептом грађанства.

Током протеклих мјесеци грађани БиХ показали су да су далеко испред својих политичких представника када је у питању разумијевање овог концепта. Многобројни протести грађана су окупили различите групе – без обзира на мјесто живљења или национални идентитет, а повезало их је разумијевање да тренутна ситуација представља увреду за основно право грађана – право на живот и рад у сигурности и достојанству.

Дио изузетног успјеха Европске уније лежи у признавању да разноликост има бројне предности. Не ради се само о прихватању оних који су другачији, него се ради о слављењу тих разлика и њиховом кориштењу за добробит свих.

Постизање овог циља није једноставно, али није ни немогуће, а предности су огромне. За изградњу европске „куће” требало је

више од 60 година и 28 архитеката, али је то импресивна грађевина и биће још импресивнија с доласком нових архитеката који ће бити позвани да је прошире. Резултат ће бити комплексна и бескрајно разнолика структура, а то је структура у оквиру које ће се грађани Босне и Херцеговине, са својом јединственом традицијом разноликости и толеранције, у потпуности осјећати као у властитом дому.

Хвала вам.